

Tale holdt på konferencen "Riv Murarna":

Det fængsels-industrielle kompleks

Af Angela Davis

Den 28. oktober 2000 talte Angela Davis i Stockholm på en kriminalpolitisk konference. I 1998 var hun som medlem af "Critical Resistance" selv medarrangør af et lignende møde i USA: "Moving beyond the prison-industrial complex".

Angela Davis tog i sit oplæg i Stockholm udgangspunkt i denne konference, hun sagde blandt andet:

På konferencen ville vi sætte vores kritik af fængselsystemet ind i en økonomisk, politisk og ideologisk sammenhæng. Vi valgte at bruge betegnelsen "det fængsels-industrielle kompleks" for at sætte gang i en debat om afskaffelse af hele det fængselsystem, som angiveligt er etableret for at tage sig af en lang række spørgsmål og problemer, der i virkeligheden burde løses af nogle helt andre institutioner. Overalt i USA er der i det sidste årti sket en omlægning af offentlige udgifter væk fra uddannelse, væk fra sundhedsvæsen, væk fra boligbyggeri osv. Til gengæld har man prioriteret en udbygning af fængselsystemet.

Siden konferencen "Critical Resistance" for to år siden, er der sket ændringer i den måde man diskuterer spørgsmålet om fængsler på. Vi ønskede at ændre på den indgroede opfattelse, at det kun er ved hjælp af fængsler man kan skabe tryghed og sikkerhed i samfundets sociale sfærer. Fængsler gør ikke verden mere

sikker at færdes i. Alligevel forbinder mange mennesker ekspansionen af fængselsvæsenet med skabelse af sikkerhed. Vi ønskede at sætte en anden dagsorden i diskussionen. Vi ville sætte fokus på den politiske økonomi i det fængsels-industrielle kompleks. Især ville vi sætte fokus på, hvorledes udvidelsen af fængselsystemet er baseret på en strukturel og ideologisk racisme, og at der på basis heraf tjenes store profiler. På baggrund af denne kritik håbede vi på, at det politiske projekt om afskaffelse af fængselsystemet ville blive taget alvorligt.

Begrebet "det fængselsindustrielle kompleks" har nu fæstnet sig i offentligheden og begrebet bruges i en udstrækning, som forbavser os. I dag ser vi det overalt – også i f.eks. *The New York Times*. At begrebet har givet genlyd og er blevet del af den offentlige bevidsthed på så relativ kort tid, giver os håb om, at radikale bevægelser stadigvæk kan gøre

Angela Yvonne Davis (1944-) var en af 68-oprørets frontfigurer i USA. Hun voksede op i Birmingham, Alabama, i et sort middelklassemiljø med tilknytning til det amerikanske kommunistparti. Hun studerede ved Brandeis University og senere Göthe-instituttet i Frankfurt, Vesttyskland, hvor hun studerede under bl.a. Habermas og Adorno. I 1967 afbrød hun studierne og vendte hjem til USA for at deltage i de sortes kamp mod fattigdom og racisme.

Davis blev i 1969 ansat som lærer i filosofi ved University of California og kom hurtigt med i sorte, militante organisationer der bl.a. arbejdede for at sætte søgelys på det nordamerikanske fængselssystem og det store antal sorte politiske fanger i USA. Samme år blev hun afskediget som universitetslærer – angiveligt pga. medlemskabet i det nordamerikanske kommunistparti. Tre måneder senere, i august 1969, begyndte den store menneskejagt på hende. Angela Davis var anklaget for at have købt våbnet, der blev brugt i et gidseldrama i Marin County, angiveligt startet for at frigive tre sorte fanger i Soledad-fængslet. Davis sad indespærret i 15 måneder mens anklagemyndigheden samlede vidner til det, der var planlagt at skulle blive et vellykket justitsmord på en, der havde den frækhed både at være kvinde, kommunist og sort aktivist. Angela Davis blev til sidst løsladt mod kaution. For øvrigt som den første sorte politiske fange i USA. Løsladelsen skyldtes især det stærke opinionspres der efterhånden opstod til fordel for Davis verden over.

Den 5. januar 1971 blev retsprocessen mod Davis indledt. Med udelukkende en hvid jury og en sindrigt konstrueret anklage så det ud til, at dødsstraf eller livstidsfængsel var sandsynligt. Imidlertid viste det sig, at anklagemyndighedens vidner modsagde hinanden og sagen smuldrede. Davis blev frikendt på alle punkter. Men Ronald Reagan, som dengang var guvernør i Californien svor, at Angela Davis aldrig mere skulle komme til at undervise ved noget californisk universitet. I 1995 blev hun imidlertid ansat ved universitetet i Santa Cruz som professor i idehistorie.

Hun var frem til begyndelsen af 1990'erne medlem af USA's kommunistparti og stillede op som partiets vicepræsidentkandidat i 1980 og 84. I dag er hun en af de drivende kræfter i kampen mod det fængsels-industrielle-kompleks.

Angela Davis var i 1971 medforfatter til bogen *If they Come in the Morning*, i 1972 udkom selvbiografien *An Autobiography*, i 1981 udgav hun *Women, race and class* som var en af de bøger der satte gang i diskussionen om "trippel oppression" – at undertrykkelse ikke kun er et spørgsmål om klasse, men også køn og race.

en forskel. Der eksisterer jo i disse tider en udbredt desillusion om hvorvidt radikale og progressive bevægelser kan få nogen som helst indflydelse på det politiske landskab.

Det er en udbredt opfattelse, at det er nødvendigt at bygge flere fængsler for at kunne indespærre et stigende antal mennesker, og på denne måde reducere kriminalitetstruslen. Men selv konservative kriminologer må indrømme at kriminalitetsraterne har været for nedadgående i mange år. Og ekspansionen i bygningen af fængsler skete præcis på det tidspunkt, hvor kriminaliteten begyndte at falde.

I dag koster fængselsindustrien omkring 40 milliarder dollars om året, og der er ca. 2 millioner mennesker bag tremmer i USA. Flertallet af de mennesker, som er i fængsel er "people of color": mennesker af afrikansk, mexicansk, latinamerikansk eller asiatisk oprindelse, og det er indianere. Hvis der er hvide mennesker i fængsel, så er det de fattige hvide – der er ikke ret mange rige mennesker i fængsel.

Kampen mod dødsstraffen

Vi forsøger i dag at forbinde kampen for afskaffelse af fængslerne med kampen for at afskaffe dødsstraffen. Fordi der er en tendens til at argumentere for, at ved en evt. afskaffelse af dødsstraffen må man i stedet indføre øget brug af livstidsstraf.

I forbindelse med præsidentvalgkampagnen har Bush debatteret med sin modstander Al Gore. Bush har således udtalt sig om en meget kendt sag fra hans hjemstat Texas, hvor en sort mand blev lynchet af hvide. Manden hed James Byrd, han blev bundet og trukket gennem byen bag en bil til han døde. Under debatten spørger Al Gore Bush ud om denne lynchning i Texas, og Bush svarer straks: "Vi vil selvfølgelig henrette de mennesker, som myrdede James Byrd." Og hvad var Gores svar? Han havde ikke noget andet svar, for han går også ind for dødsstraf. Det er fuldstændig absurd at argumentere for, at fremskridt i bekæmpelsen af racisme kan måles med, hvor mange hvide mennesker der bliver dødsdømt for at have dræbt sorte mennesker. At argumentere for dødsstraf på denne måde er simpelthen en ideologisk fælde.

Flere fængsler

Der er fængsler overalt i USA, men folk ser dem ikke, de tænker ikke på dem. De tænker slet ikke på fængslerne som en del af vores sociale landskab.

Lige uden for San Francisco ligger der et relativt nyt fængsel – det er ca. 5 år gammelt indrettet i en meget smuk bygning og beliggende lige ud til den motorvej, som fører ind til byen. Enhver der passerer vil se denne bygning.

Nogle tror, det er et museum. Det er en postmodernistisk arkitektur med brug af opalglas. Kun hvis man ser meget nøje efter, kan man se cellerne på den anden side. Men de fleste ønsker slet ikke at se fængslerne, de fortrænger dem mentalt ud af det sociale landskab, for de ønsker ikke at blive tvunget til at tænke på, hvilke forhold nogle mennesker er nødt til at leve under i disse institutioner.

Fængselsindustriens ekspansion har i særlig grad præget de områder i USA, som plejede at være baseret på landbrug. I dag er landbrugene brudt sammen pga. den rolle de store transnationale "Agro-business" selskaber spiller. Nu er det ofte sådan, at disse områder fristes til at tro, at deres håb om økonomisk fremgang kan ligge i en udbygning af fængselssystemet i deres lokalsamfund. Så mærkeligt nok beder folk om at få fængsler. De forestiller sig, at det vil skabe mange jobs og føre til økonomisk vitalitet. Men bygningen af fængsler fører ikke til økonomisk fremgang. De lokale folk i området er ikke de første til at få jobs.

USA har tradition for at eksportere fængselskoncepter. Idéen til isolationstorturen i cellefængslet, som i begyndelsen af det 19. århundrede drev fangerne til vanvid, er nu vendt tilbage i form af de nye "Super Maximum" fængsler. Den amerikanske ide om "Super Max" fængsler er ved at sprede sig ud over hele verden. I Holland har de et, og i Sydafrika har de et osv.

Sikkerhed

Men hvordan har det været muligt at udvikle dette massive repressions-netværk i USA? Det har det, fordi de mennesker, som er spærret inde i fængslerne anses for at være en klods om benet på samfundet – det er fattige mennesker, det er "people of color", det er folk med ringe uddannelse, det er folk, som ikke har kunnet finde arbejde. Det er folk, som i den såkaldte frie verden, er blevet forbundet med det man kalder for illegalitetens økonomi.

Det er deprimerende at tænke på, hvor mange mennesker, der accepterer den forskruede påstand: at indespærring skaber sikkerhed. Der er mange historiske eksempler på eksperimenter med indespærring, som er blevet accepteret uden

at der bliver sat spørgsmålstegn ved dem. I USA's historie, må vi i denne forbindelse tænke på: slaveriet, på reservaterne hvor landets oprindelige befolkning – indianerne – blev holdt indespærret, vi må tænke på de koncentrationslejre, hvor japansk-amerikanere blev indespærret under 2. verdenskrig osv.

Folk kan ikke lide at sætte spørgsmålstegn ved det, som ser ud til at være en kilde til kollektiv, følelsesmæssig sikkerhed. Folk kan ikke lide at sætte spørgsmålstegn ved det, som får dem til at føle sig mere sikker.

Racismen

Når racismen spiller sådan en vigtig rolle i etableringen af kravet om sikkerhed, hænger det sammen med en vigtig del af det fængsels-industrielle kompleks, nemlig den statslige institution, som er sat til at tage sig af immigranter, kaldet INS. Der er i dag flere bevæbnede INS-agenter, end der er bevæbnede FBI-agenter. Militariseringen af USA's grænse mod Mexico er skræmmende. Mange mennesker bliver skudt under forsøg på at krydse denne grænse. INS har bygget interneringscentre, hvor de spærre folk inde, der er blevet taget uden de nødvendige personlige dokumenter på sig. INS står for en decideret terror – ikke bare mod dem, som ikke har deres personlige papirer i orden, men også mod folk, som faktisk er født og opvokset i USA. "Latino-communities" i især Californien, Texas og New Mexico bliver konstant chikaneret af INS. Hvis man bliver stoppet og ikke lige har papirer, som beviser at man er US-borger, kan man blive arresteret øjeblikkeligt. Man kan blive deporteret med det samme, og hvis man ikke bliver deporteret med det samme, bliver man placeret på et interneringscenter, eller i et arresthus eller et statsfængsel.

Forsøget på at kontrollere immigrationen i denne æra af global kapitalisme er paradoksal. Immigrationen er ofte et resultat af at virksomheder fra USA er flyttet til Mexico i deres søgen efter nye profitter, de såkaldt: "maquiladores". Det er et faktum at amerikanske virksomheder flytter til Mexico for at udnytte den billige arbejdskraft. Virksomhederne har ikke nogen vanskeligheder ved at immigrere. NAFTA-aftalen tillader dem at immigrere uden problemer. Men de mennesker der flygter for den økonomiske og sociale opløsning dette skaber bliver behandlet som kriminelle – der er noget helt galt her. Jeg nævner dette, fordi når man kikker ind i fængslerne, ser man at stadig flere fanger

kommer fra flygtninge- og indvandrerkræde.

På vejen til Sverige læste jeg i en engelsk avis. På forsiden var der en overskrift der sagde, at en fjerdedel af alle mænd som kommer for en domstol er sorte. Det er ikke kun et simpelt udtryk for racisme. Det har også noget at gøre med overvågning. Der er en sammenhæng mellem hvem der overvåges og hvem der anklages. Mennesker der ikke overvåges, kan ofte begå kriminalitet uden at blive retsforfulgt. Hvis man vil undersøge racismen i USA, kan man udføre et simpelt eksperiment: Lad en hvid og en sort person gå ind i en forretning. Den sorte person vil med sikkerhed være den som er udsat for overvågning, mens den hvide vil kunne tage det vedkommende ønsker uden at blive antastet – især hvis vedkommende er velklædt.

Men vi må ikke slå os til tåls med at disse ideologier er så magtfulde at de ikke kan udfordres effektivt. Vi må formulere en ramme indenfor hvilken mennesker kan tænke kritisk over fremkomsten af det fængsels-industrielle-kompleks. Vi må indse at de forhold der er vanskeligst at forandre er de forhold som bliver taget for givne. De forhold som synes de simpleste og mest naturlige i samfundet.

Især i USA, men også i stigende omfang alle mulige andre steder i verden, er racisme en væsentlig del af økonomiske, politiske og psykologiske strukturer. Det betyder at kampen mod fængsler må være en antiracistisk kamp. Kampagnen mod det fængsels-industrielle-kompleks må nødvendigvis være en kampagne mod det der kan betragtes som en særlig ondartet form for racisme, fordi den er kamoufleret bag retorikken om en farveblind retfærdighed. Et retsvæsen der ikke umiddelbart kan identificeres som racistisk. Et retsvæsen der tilsyneladende er blevet rensset for racisme. Det er vanskeligt at overbevise folk om at racismen er en vigtig del af selve strukturen af institutioner som fængslet.

Mange mennesker i USA bliver overraskede når de erfarer at der er et stadigt stigende antal farvede mennesker i Europa. I USA tror man at f.eks. Holland er et overvejende hvidt land, men et stort antal af studenter i det offentlige uddannelsessystem i Holland er faktisk, hvad man i USA ville betegne som farvede. Det vil sige mennesker fra Caribien, de tidligere hollandske kolonier i Asien og andre immigranter.

Eller tag Australien – hvem sidder i fængslerne i Australien? Et meget stort antal er efterkommerne af den oprindelige befolkning – aboriginals. Aboriginals udgør ifølge regeringens statistik mellem 1

og 2% af befolkningen, men hvis man ser på fængslerne udgør de mellem 20 og 30%.

Jeg var meget frustreret, da jeg under olympiaden så hvordan man fejrede Australiens hvide historie og den oprindelige befolknings traditioner, men fejdede det, der skete da disse to historier mødtes, ind under gulvtæppet. Australien var en hvid straffekoloni. Mange hvide australiere har straffefanger som forfædre, mennesker som blev deporteret til Australien fra England. Men i det nuværende fængselssystem er en stor del af fangerne aboriginals, for det meste fængslet for overtrædelser af narkotikalovent. Jeg besøgte et kvindefængsel i Sydney hvor de fleste af fangerne var aboriginals straffet for heroinrelateret kriminalitet.

Privatisering

Når jeg nu taler om Australien, vil jeg lige sige noget om privatisering af fængsler. Da jeg var der, erfarede jeg at det største kvindefængsel i landet uden for Melbourne, er ejet og styret af et firma som har hovedsæde i Memphis Tennessee. Navnet på firmaet er *Correctional Corporation of America* (CCA). Det interessante er, at kapitalen i CCA stammer fra de samme finansielle grupper som skabte *Kentucky Fried Chicken*. CCA's mål er at skabe et produkt som kan markedsføres i hele verden. Ligesom man over hele verden kan frekventere en McDonald. De har rent faktisk kontrakter i England og håber på at ekspandere over hele verden. Australien er blevet et vigtigt pilotprojekt for CCA, fordi Australien er det land i verden hvor andelen af private fængsler er størst. Delegationer fra fængselsmyndigheder fra hele regionen besøger Australien for at undersøge hvor givtigt det er at indgå kontrakter med firmaer som CCA.

Men denne privatisering er ikke den eneste grund til man kan tale om det fængsels-industrielle-kompleks. Der er mange flere og komplekse måder hvorpå erhvervslivet forbinder sig med den stadige udvidelse af fængselssystemet. Firmaer som vi umiddelbart ikke forbinder med fængselssystemet er involveret. Det er firmaer som leverer varer og service til fængslerne, vagterne og fangerne. Det er firmaer som direkte og indirekte bruger fanger som arbejdskraft. Der er tale om telefonselskaber som sælger "collect calls" eller Micro Soft bruger fanger til at pakke softwareprogrammer som Windows osv. Stadig flere firmaer har en interesse i opretholdelsen og udvidelsen af et fængselssystem som skaber profitter til dem, et system der på den anden side ikke skaber noget

værdifuldt rent samfundsmæssigt, og som på den måde ligner det militære-industrielle-kompleks – det vil sige skaber ødelæggelse. Skabelsen af profitten i fængselssystemet er ensbetydende med et dræn af de sociale ressourcer. Der må skæres ned på skoler og andre sociale serviceydelser, som folk før kunne regne med, for at frigøre midler til det fængsels-industrielle-kompleks.

Køn

Jeg vil endvidere gerne sige noget om sammenhængen mellem køn og det fængsels-industrielle kompleks. I USA udgør kvinder den hurtigst stigende del af fangebefolkningen. Den særlige form for indespærring kvinder udsættes for afslører den patriarkalske karakter af fængselssystemet. En kvindelig fange har i en nylig udgivet antologi kaldet *Doing Time* sagt: "At være kvinde i et fængsel er som at leve i et voldeligt parforhold. Du ved aldrig hvornår regler pludselig skifter og du igen vil få tæv – psykologisk eller fysisk af dem som har magt over dig."

Uden for muren har kvindebevægelsens strategi over for vold i familien været at kriminalisere den og kræve fængsel til mænd, som er voldelige over for deres partner. Det har faktisk været den eneste tilgængelige strategi, men det er modsigelsesfuldt at bruge og stole på et statsapparat som selv er dybt engageret i voldsanvendelse og selv er med til at skabe forudsætningerne for den patriarkalske vold. At straffe den vold, som staten selv delvis må bære ansvaret for.

I kvindefængsler i USA er seksuel vold udbredt. En undersøgelse fra en FN kommission angående vold mod kvinder, peger på de amerikanske kvindefængsler, som et sted hvor vagter og andet mandligt personale er i stand til at fortsætte voldskulturen mod kvinder.

Jeg skal nævne et eksempel. Der er et TV-program i USA kaldet *Nightline* med en TV-journalist, som næsten alle i USA kender. Han har lavet nogle interessante TV-dokumentarfilm om fængsler for nylig. Han besøgte bl.a. det største kvindefængsel i verden som ligger i Californien og lavede en række interviews med de kvindelige fanger. Han erfarede at mange af kvinderne klagede over at de måtte underkaste sig gynækologiske undersøgelser. Undersøgelser der var unødvendige. De konsulterede f.eks. lægen angående en forkølelse eller en brækket finger og det resulterede i en gynækologisk undersøgelse. Journalisten konfronterede den ledende fængselslæge med spørgsmålet:

Angela Davis er fotograferet af Brian Berg/Monsun

Hvorfor klager så mange af kvinderne over disse gynækologiske undersøgelser. Lægen havde den frækhed at svare: "Disse kvinder har ikke megen kontakt med mænd og derfor kan nogle af dem lide det." Han sagde det for åbent kamera og blev heldigvis fjernet fra sit job efter denne episode. Men jeg nævner eksemplet, fordi det er udtryk for den rutineagtige måde hvorpå kvinder bliver udsat for seksuel vold. En vold der ikke umiddelbart bliver sat spørgsmålstegn ved, noget der er så almindeligt accepteret, at selv overlægen tror han kan omtale det i TV over for millioner af seere, uden at nogen ville synes det var bizart.

Der var en konference for nylig på universitetet i Santa Cruz hvor temaet var: "the color of violence". Den beskæftigede sig med den vold som præger farvede kvinders liv. Et af hovedspørgsmålene var at udvikle en analyseramme, som ikke styrker det konservative projekt, der går ud på at indespærre og inkapacitere stadig flere mennesker, især farvede mænd anklaget for hustruvold. Et projekt som stemmer overens med den globaliserede kapital, der profiterer på det fængsels-industrielle-kompleks. Men samtidig skal analyserammen heller ikke fremme et andet konservativt projekt, der går ud på at overlade fattige kvinder til den fortsatte vold, der strækker sig fra fabrikker og sweat

shops, via staten med dens fængsler, ind i soveværelserne.

Hvordan udvikler vi en analyseramme, og hvordan skaber vi strukturer der forhindrer vold mod kvinder, der anerkender både kønnets race og racens køn? Jeg rejser dette som et spørgsmål. Fordi jeg ingen umiddelbare svar har. Men jeg mener, at mennesker der arbejder mod fængselssystemet må medtænke spørgsmålet om køn og race og hvordan det præger fængslet. Ikke kun i forbindelse med kvinder. Mandsfængslet spiller en væsentlig rolle i etableringen og udviklingen af bestemte maskuline træk.

Endelig vil jeg trække spørgsmålet om politiske fanger frem. Der er stadig mange politiske fanger i USA som har været indespærret i årtier. Jeg var selv politisk fange for 30 år siden. Først med en risiko for at det ville ende med dødsstraf, senere stod jeg potentielt til livsvarigt fængsel. Jeg har derfor altid søgt at forbinde mit arbejde med igangværende kampagner for at få løsladt folk som Leonard Peltier fra den indianske modstand og Mumia Abu Jamal som er blevet et symbol for modstanden mod dødsstraf over hele verden. Solidariteten med dem er meget væsentlig.

Redigeret og oversat af Torkil Lauesen